

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุดแห่งแรก ที่ทำหน้าที่อบรม เลี้ยงดูสมาชิก ในครอบครัว เพื่อถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ค่านิยม ทศนคติ ตลอดจนอุปนิสัยต่างๆแก่สมาชิกในครอบครัว อันจะเป็นพื้นฐานที่ดีต่อความเจริญ เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี หรือไม่ดีในอนาคตต่อไป⁽¹⁾ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ครอบครัวย่อมต้องมีอิทธิพลต่อบุตรทั้งทางตรงทางอ้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วงขณะที่ บุตร ธิดาเจริญเติบโตเป็นเด็กวัยรุ่น ทั้งนี้เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการที่รวดเร็ว⁽²⁾ อีกทั้งยังประสบกับความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม⁽³⁾ ฮอลล์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัยรุ่น และได้เรียกรวัยนี้ว่า "วัยพายุบุแคม"(Storm and Stress)⁽⁴⁾ เพราะวัยนี้เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต จากความเป็นเด็ก เข้าสู่ความเป็นหนุ่มสาว ที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ในเวลาต่อไป เป็นวัยที่มีอารมณ์รุนแรง วู่วาม ตัดสินใจรวดเร็วและรุนแรง⁽⁵⁾ มีความต้องการและแรงผลักดันตามธรรมชาติของคนหนุ่มสาว อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย การที่วัยรุ่นมีความเคร่งเครียดทางอารมณ์และมักเจ้าอารมณ์ รวมทั้งเป็นวัยที่มีปัญหาขัดแย้งต่างๆ จึงเป็นเรื่องง่ายต่อการยุแหย่ หรือชักนำให้เด็กเกิดความรู้สึกอยากลองดี ทั้งในทางที่ดีและไม่ดี ความคิดชั่ววูบของอารมณ์วัยรุ่น ทำให้วัยรุ่นตัดสินใจรวดเร็วและรุนแรงจนอาจเป็นสิ่งที่ทำให้เขาแสดงพฤติกรรมผิดๆออกมา ซึ่งหมายถึงชีวิตและอนาคตของตัวเอง⁽²⁾

แต่ในปัจจุบันนี้ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านเศรษฐกิจและสังคม ความยากจน ความเหลื่อมล้ำของคนรวยกับคนยากจน ประชาชนมีรายได้น้อย แต่ค่าครองชีพสูง ไม่พอเพียงกับการใช้จ่ายในครัวเรือน ในสภาพขาดแคลนเหล่านี้ ทุกหน่วยของสังคมในครอบครัวยากจน จึงต้องช่วยกันหาเลี้ยงชีพทุกวิถีทาง ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมดูแล บุตร หลานเท่าที่ควร ความผูกพันในครอบครัวจะมีน้อยลง เนื่องจากขาดความใกล้ชิด ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก⁽⁶⁾

ทำให้หลายประเทศกำลังหันมาให้ความสนใจ และเริ่มวางนโยบายจริงจังในการแก้ปัญหา ดังกล่าว องค์การสหประชาชาติเองก็ได้เล็งเห็นถึงความจำเป็น ที่จะต้องทำการฟื้นฟู และสร้างพลัง ให้แก่ครอบครัว จนได้ประกาศให้ปีคริสต์ศักราช 1994 เป็นปีครอบครัวสากล (International Year of the family) สำหรับประเทศไทย รัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของครอบครัว ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544) ว่าการเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันครอบครัว เป็นการพัฒนาคุณภาพของประชากร ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน⁽⁷⁾

จากสถิติสำนักนายกรัฐมนตรีในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2535-2537 พบว่ามีวัยรุ่นอยู่ในประเทศไทยร้อยละ 20.8 ของประชากร ได้มีหน่วยงานหลายแห่งทำการวิจัยเกี่ยวกับครอบครัวในประเด็นต่างๆ ดังเช่น คณะกรรมการกิจการสตรีและเยาวชน สภาผู้แทนราษฎร ได้สรุปผลการศึกษากับเรื่องปัญหาเด็กและเยาวชนพบว่า ครอบครัวเป็นสาเหตุอันสำคัญที่จะทำให้เด็กและเยาวชนทิ้งบ้านไปหาความอบอุ่นนอกบ้าน⁽⁸⁾

เมื่อเกิดสภาพการเปลี่ยนแปลงในครอบครัวนี้เกิดขึ้นดังกล่าว ทำให้มีส่วนผลักดัน ให้เด็กมีพฤติกรรมที่เป็นผลร้าย ต่อตนเอง ต่อครอบครัว และกระทบไปถึงการหาทางออกให้พ้นจากสภาพปัญหาต่างๆ ในลักษณะที่แตกต่างกัน จนกลายเป็นกลุ่มที่มีปัญหาพฤติกรรม ปัญหาต่างๆภายในครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อมรอบกายของเด็ก เป็นผลกระทบมาถึงเด็กโดยอัตโนมัติ ให้มีพฤติกรรมโน้มเอียงไปหาสิ่งที่อยากรู้อยากทดลอง เช่น การคบเพื่อน และถูกชักจูงให้กระทำความผิด⁽⁹⁾ เกิดปัญหากับสังคม ในระยะวัยรุ่นที่พบบ่อย ได้แก่ปัญหายาเสพติด⁽¹⁰⁾

จากการศึกษาของนายแพทย์ เทพพนม เมืองแมน ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเยาวชนไทยในปัจจุบัน พบว่าสาเหตุของการติดยาเสพติดถึงร้อยละ 90 มีปัญหาทางด้านจิตใจและครอบครัว พฤติกรรมที่นำไปสู่การใช้และการติดยาเสพติดพบว่า การถูกเพื่อนชักชวนเป็นสาเหตุสำคัญอันดับรอง⁽¹¹⁾ โดยผู้ที่ติดสิ่งเสพติดอื่นๆ เช่น เหล้า เฮโรอีน รวมทั้งฝิ่น กัญชา และโคเคน ส่วนมาก จะเริ่มจากการเสพติดบุหรี่มาก่อน⁽²⁾ ซึ่งปัญหาการสูบบุหรี่ต่อสุขภาพ ได้กลายมาเป็นปัญหาของประเทศกำลังพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด และองค์การอนามัยโลกรายงานว่า ในแต่ละวันมีเยาวชนทั่วโลกประมาณ 5,000 คน ที่เริ่มสูบบุหรี่ นอกจากนี้ประมาณกันว่าประเทศพัฒนาแล้วมีประชากรเพศชายอายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป ราว 1 ใน 3 ที่สูบบุหรี่ สำหรับประเทศ

กำลังพัฒนามี ประมาณ 1 ใน 2 ของประชากรกลุ่มอายุเดียวกันที่สูบบุหรี่ และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ โดยอัตราการสูบบุหรี่ของประชากรประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.1 ต่อปี แต่ในทางตรงกันข้าม อัตราการสูบบุหรี่ของประชากรประเทศพัฒนาแล้วกลับลดลงร้อยละ 1.1 ต่อปี⁽¹²⁾

จากการสำรวจจำนวนผู้สูบบุหรี่ในประเทศไทย ปี 2536 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่ามีประชากรที่สูบบุหรี่ทั้งประเทศจำนวน 10,405,400 คน คิดเป็นร้อยละ 23.4 เป็นเพศชายจำนวน 9,840,000 คน คิดเป็นร้อยละ 48.5 เป็นเพศหญิงจำนวน 565,400 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8 มีเยาวชนอายุ 11 – 14 ปี ที่สูบบุหรี่จำนวน 7,200 คน เป็นเพศชายจำนวน 6,400 คน เพศหญิงจำนวน 800 คน เยาวชนอายุ 15 – 19 ปีที่สูบบุหรี่จำนวน 530,000 คน เป็นเพศชายจำนวน 522,200 คน เพศหญิงจำนวน 8,100 คน⁽¹³⁾

การสำรวจสถานการณ์การแพร่ระบาดของสารเสพติด ในสถานศึกษา ปี 2538 โดยสำนักงาน ป.ป.ส. สารเสพติดที่นิยมใช้มากที่สุดคือ สารระเหย 675 ราย บุหรี่ 155 ราย ยาบ้า 144 ราย และอื่นๆ⁽¹⁴⁾

จากผลการสำรวจพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของคนไทย ปี 2539 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีเยาวชนผู้สูบบุหรี่อายุ 11–19 ปี จำนวน 563,700 คน อัตราการสูบบุหรี่ในวัยรุ่นชายอายุ 15–19 ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 16.5 ในปี 2536 เป็นร้อยละ 18.3 ในปี 2539⁽¹⁵⁾

เยาวชนที่ติดบุหรี่ก่อนอายุ 17 ปี มีโอกาสนำไปสู่สิ่งเสพติดชนิดอื่นๆ เช่น ร้อยละ 62 ติดเหล้า ร้อยละ 95 ติดโคเคนและเฮโรอีน และร้อยละ 75 ที่ติดฝิ่นและกัญชา เริ่มจากการสูบบุหรี่ก่อนวัยรุ่นที่ทดลองสูบบุหรี่ไประยะหนึ่ง เกือบร้อยละร้อยจะติดบุหรี่ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า บุหรี่มีฤทธิ์ในการเสพติดรุนแรงกว่าเหล้าหลายเท่า ผู้ใหญ่ที่ติดบุหรี่ร้อยละ 80 เริ่มติดก่อนอายุ 20 ปี ยากที่จะเลิกได้⁽¹⁶⁾

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้การรณรงค์การไม่สูบบุหรี่ที่ผ่านมาของเยาวชนค่อนข้างไม่ได้ผล โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนชายและหญิงอายุ 15-19 ปี และการเลิกสูบบุหรี่เป็นเรื่องค่อนข้างยาก เพราะผู้สูบบุหรี่ตกเป็นทาสของจิตใจมากกว่าเป็นทาสของร่างกาย จากสถิติดังกล่าวข้างต้น เยาวชนจะหันกลับมาสูบบุหรี่มากขึ้น ดังนั้นการลดปัญหาการสูบบุหรี่จึงควรเริ่มต้นที่กลุ่มเยาวชน เพราะเยาวชนเป็น

ความหวังของชาติ เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของสังคมและประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต⁽¹⁷⁾

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ทางครอบครัวกับการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐาน

ปัจจัยทางครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการสูบบุหรี่ของนักเรียนชาย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นวัยรุ่นชายที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งหมด 6,761คน โดยสุ่มตัวอย่างศึกษา 415 ราย ในโรงเรียนที่มีรายชื่อต่อไปนี้

เทพศิรินทร์

พุทธจักรวิทยา

เตรียมอุดมศึกษา

วัดประดู่ในทรงธรรม

จันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม

รัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน

วัดนายโรง

วัดสุทธวราราม

ดอนเมืองทหารอากาศบำรุง

ปัญญาวรคุณ

รวมทั้งรวม 10 แห่ง โดยทำการเก็บข้อมูลตั้งแต่ เดือนธันวาคม 2539 ถึง มกราคม 2540

2. ตัวแปรที่ศึกษา

1.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

- 1.1.1 สถานภาพสมรสของบิดา / มารดา
- 1.1.2 อาชีพของบิดา / มารดา
- 1.1.3 การศึกษาของบิดา / มารดา
- 1.1.4 จำนวนพี่น้องร่วมบิดา / มารดา
- 1.1.5 ลำดับที่เกิดในครอบครัว
- 1.1.6 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
- 1.1.7 รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว
- 1.1.8 การอบรมเลี้ยงดู
- 1.1.9 สถานภาพเศรษฐกิจและสังคม (ดูจากรายได้ของบิดา / มารดา)
- 1.1.10 อำนาจในครอบครัว

1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียน

- 1.2.1 เคยสูบบุหรี่
 - เคยสูบบุหรี่แบบติดบุหรี่
 - เคยสูบบุหรี่แบบไม่ติดบุหรี่
- 1.2.2 ไม่เคยสูบบุหรี่

ข้อตกลงเบื้องต้น

แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยภายในครอบครัว แบบสอบถามพฤติกรรมการสูบบุหรี่ เป็นแบบสอบถามที่สามารถวัดได้ในสิ่งที่ต้องการภายในขอบเขตการวิจัยนี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. วัยรุ่น หมายถึง วัยรุ่นตอนปลายที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 ในปีการศึกษา 2539 เพศชาย โดยศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร

2. ลำดับการเกิด หมายถึง ลำดับที่เกิดของนักเรียน (นับเฉพาะบุตรเกิดรอดของครอบครัว) จำแนกเป็น

2.1 บุตรคนเดียว

2.2 บุตรคนแรก

2.3 บุตรคนที่สอง

2.4 บุตรคนที่ 3 เป็นต้นไป

3. อายุบิดามารดา หมายถึง อายุของบิดามารดาของนักเรียน (นับตามปฏิทิน เป็นจำนวนปีเต็ม)

4.ระดับการศึกษาของบิดามารดา หมายถึง ระดับการศึกษาบิดามารดาชั้นสูงสุดที่สำเร็จตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย แบ่งเป็น

4.1 ระดับประถมศึกษา

4.2 ระดับมัธยมศึกษา , ประกาศนียบัตรวิชาชีพและอนุปริญญา

4.3 ระดับปริญญาตรีขึ้นไป

5.อาชีพที่ใช้ในการประกอบหาเลี้ยงชีพ(ทำเป็นประจำ) ได้รับค่าตอบแทนหรือค่าจ้างเป็นเงิน แบ่งเป็นอาชีพ

5.1 รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ

5.2 รับจ้างรายเดือน / ค้าขาย

5.3 ทำงานบ้าน (แม่บ้าน)

6. รายได้ครอบครัว หมายถึง จำนวนเงินโดยประมาณที่บิดามารดาของนักเรียนได้รับรวมเฉลี่ยต่อเดือนโดยไม่หักค่าใช้จ่ายใดๆ แบ่งเป็น

6.1 รายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท

6.2 รายได้ตั้งแต่ 5,001 ถึง 10,000 บาท

6.3 รายได้ตั้งแต่ 10,001 ถึง 20,000 บาท

6.4 รายได้ตั้งแต่ 20,001 ถึง 30,000 บาท

6.5 รายได้ตั้งแต่ 30,001 บาทขึ้นไป

7. การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง วิธีการที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรในการอบรมเลี้ยงดูซึ่งมี 3 ลักษณะ คือ

7.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (democracy) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่ให้อิสระในการกระทำแก่บุตร ยอมรับในความสามารถและความคิดเห็นของบุตร ในขอบเขตที่เหมาะสม

7.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตยหรือแบบเข้มงวด (authoritarian) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดา จะเข้มงวดกับภารกิจในชีวิตประจำวัน ความคิด ความเชื่อ และการกระทำต่างๆ ของบุตร

7.3 การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (rejection) หมายถึง การที่บุตรรู้สึกว่าได้ รับการตามใจโดยไม่ได้รับความเอาใจใส่ให้คำแนะนำ หรือ ช่วยเหลือจากบิดามารดาเท่าที่ควร

8. สัมพันธภาพ (Relationship) หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตร และพฤติกรรมที่บุตรปฏิบัติต่อบิดา,มารดา ที่มีผลต่อพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของบุตร

9. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว (Family communication pattern) หมายถึง โครงสร้างและกระบวนการของการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น สามี-ภรรยา บิดา-มารดา-บุตร ซึ่งถือเป็นการวิเคราะห์การสื่อสารในระดับระหว่างบุคคล แทนที่จะเป็นระดับบุคคลโดดเดี่ยว

10. การตัดสินใจในครอบครัวของสามี-ภรรยา หมายถึง การตัดสินใจเพื่อดำเนินการจากเหตุการณ์ที่ผ่านมา ปัจจุบัน และอาจเกิดขึ้นในอนาคต

11. บุหรี่ หมายถึง บุหรี่ที่มวนสำเร็จรูปแล้ว ซึ่งอยู่ในรูปของ cigarette ทั้งนี้อาจผลิตขึ้นภายในประเทศหรือต่างประเทศก็ได้

12. นักเรียนที่เคยสูบบุหรี่ หมายถึง นักเรียนที่มีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ตามหลัก DSM IV

13. นักเรียนที่ไม่เคยสูบบุหรี่ หมายถึง นักเรียนที่ไม่เคยสูบบุหรี่มาก่อน

ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากกลุ่มประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร จึงอาจจะไม่สามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มวัยรุ่น ในโรงเรียนอื่นๆ ที่ไม่ได้สังกัดกรมสามัญศึกษา เช่น โรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนเอกชน อาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดอื่นๆ ได้

ผลหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะปัจจัยทางครอบครัวของนักเรียนที่สูบบุหรี่ อันจะเป็นประโยชน์แก่บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ในด้านความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาการสูบบุหรี่ และเป็นแนวทางให้การป้องกันและช่วยเหลือ แก่ไขปัญหาการสูบบุหรี่

2. เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม หาทางกำหนดนโยบายด้านการป้องกัน และช่วยเหลือแก้ไขต่อไป